

Скланенне назоўнікаў мужчынскага роду Skloňování substantiv mužského rodu

Да назоўнікаў мужчынскага роду адносяцца назоўнікі 1) з **нулявым канчаткам** (*сын, стэп, агонь, дом, роў, іней*); 2) невялікая па колькасці група назоўнікаў з канчаткамі **-а, -я** (*тата, дзядуля, мужчына, старшыня, сабака*); назоўнікі тыпу **паляўнічы**.

Склонавыя канчаткі назоўнікаў мужчынскага роду **залежаць** 1) ад **тыпу асновы** (на **цвёрды** зычны, **зацвярдзелы** зычны, зычныя *г, к, х*, **мяккі** зычны); 2) ад **канчатка ў назоўным склоне адзіночнага ліку** (нулявы, на **-а, -я**); 3) **націскны** ці **ненаціскны** канчатак ва ўскосным склоне.

I

Аснова на цвёрды зычны. Нулявы канчатак Základ na tvrdou souhlásku. Nulová koncovka

1.1.

Варыянты канчаткаў усіх тыпаў заканчэння асноў залежаць ад месца націску у парадыгме. Націск можа падаць як на **аснову** слова (а), так і на **канчатак**, ад чаго залежаць варыянты канчаткаў у **творным** склоне **адзіночнага ліку**, **родным** склоне **множнага ліку**, **вінавальным** склоне **множнага ліку** (толькі **адушаўлённым** назоўнікі) (b). Аднак націск у адзіночным і множным ліку **не заўсёды супадае** (c).

Канчаткі роднага (з паметкай ¹) і меснага (з паметкай ²) склонаў будуць разгледжаны асобна.

a) Націск на аснову/Přízvuk na základ

Неадуш./Neživ.

Адуш./Živ.

Адз.лік./Sing.

Мн.лік./Pl.

Адз.лік./Sing.

Мн.лік./Pl.

Н.	Заво <u>д</u>	заво <u>д-ы</u>	Н.	студэ <u>нт</u>	студэ <u>нт-ы</u>
Р.	заво <u>д-а</u> ¹	заво <u>д-аў</u>	Р.	студэ <u>нт-а</u> ¹	студэ <u>нт-аў</u>
Д.	заво <u>д-у</u>	заво <u>д-ам</u>	Д.	студэ <u>нт-у</u>	студэ <u>нт-ам</u>
V.=Н.	заво <u>д</u>	заво <u>д-ы</u>	V.=Р.	студэ <u>нт-а</u>	студэ <u>нт-аў</u>
Т.	заво <u>д-ам</u>	заво <u>д-амі</u>	Т.	студэ <u>нт-ам</u>	студэ <u>нт-амі</u>
М.	на заво <u>дз-е</u> ^{2*}	на заво <u>д-ах</u>	М.	пры студэ <u>нц-е</u> ^{2*}	пры студэ <u>нт-ах</u>

b) Націск на канчатак/ Přízvuk na koncovku

Неадуш./Neživ.

Адуш./Živ.

Адз.лік./Sing.

Мн.лік./Pl.

Адз.лік./Sing.

Мн.лік./Pl.

Н.	Дыва <u>н</u>	дыва <u>н-ы</u>	Н.	слон	слан- <u>ы</u>
Р.	дыва <u>н-а</u> ¹	дыва <u>н-оў</u>	Р.	слан- <u>а</u> ¹	слан- <u>оў</u>
Д.	дыва <u>н-у</u>	дыва <u>н-ам</u>	Д.	слан- <u>у</u>	слан- <u>ам</u>
V.=Н.	дыва <u>н</u>	дыва <u>н-ы</u>	V.=Р.	слан- <u>а</u>	слан- <u>оў</u>
Т.	дыва <u>н-ом</u>	дыва <u>н-амі</u>	Т.	слан- <u>ам</u>	слан- <u>амі</u>
М.	на дыва <u>н-е</u>	на дыва <u>н-ах</u>	М.	на слан- <u>е</u>	на слан- <u>ах</u>

c) Націск у адз. і мн.ліку не супадае/ Přízvuk se v Sg. a Pl. neshoduje

	<i>Sing./Адз.лік</i>	<i>Pl./Мн.лік</i>
Н.	Гора <u>д</u>	гара <u>д-ы</u>
Р.	гору <u>д-а</u> ¹	гара <u>д-оў</u>
Д.	гору <u>д-у</u>	гара <u>д-ам</u>
В.=Н.	гору <u>д</u>	гара <u>д-ы</u>
Т.	гору <u>д-ам</u>	гара <u>д-амі</u>
М.	у гору <u>дз-е</u> ^{2*}	у гара <u>д-ах</u>

* У месным склоне перад *e* адбываюцца **чаргаванні**: цвёрды *t* змяняецца на мяккі *ц* [ц'] (*студэнт/пры студэнце, рот//у роце, плот//у плоце*); цвёрды *d* – на мяккі *дз* [дз'] (*горад//у горадзе, лёд//на лёдзе, год//у годзе*).

Пры скланенні назоўнікаў, якія заканчваюцца на *-ў* у назоўным склоне адзіночнага ліку ва ўсіх астатніх склонавых формах *-ў* змяняецца на *в*, ужываюцца прыведзеныя канчаткі

	<i>Sing./Адз.лік</i>	<i>Pl./Мн.лік</i>
Н.	Спе <u>ў</u>	спе <u>в-ы</u>
Р.	спе <u>в-у</u> ¹	спе <u>в-аў</u>
Д.	спе <u>в-у</u>	спе <u>в-ам</u>
В.=Н.	спе <u>ў</u>	спе <u>в-ы</u>
Т.	спе <u>в-ам</u>	спе <u>в-амі</u>
М.	аб спе <u>в-е</u> ^{2*}	аб спе <u>в-ах</u>

1.2. Аснова на г, к, х

У скланенні назоўнікаў гэтага тыпу адрозненне уяўляюць **назоўны і вінавальны (неадушаўленыя назоўнікі)** склоны, дзе замест канчатка *-ы* пасля заднеязычных *г, к, х* з'яўляецца *-і*.

Неадуш./Neživ.

Адуш./Živ.

Адз.лік./Sing.

Мн.лік./Pl.

Адз.лік./Sing.

Мн.лік./Pl.

Н.	Паро <u>г</u>	паро <u>г-і</u>	Н.	юна <u>к</u>	юна <u>к-і</u>
Р.	паро <u>г-а</u> ¹	паро <u>г-аў</u> мяшк- <u>оў</u>	Р.	юна <u>к-а</u> ¹	юна <u>к-оў</u> ра <u>к-аў</u>
Д.	паро <u>г-у</u>	паро <u>г-ам</u>	Д.	юна <u>к-у</u>	юна <u>к-ам</u>
В.=Н.	Паро <u>г</u>	паро <u>г-і</u>	В.=Р.	юна <u>к-а</u>	юна <u>к-оў</u> ра <u>к-аў</u>
Т.	паро <u>г-ам</u> мяшк- <u>ом</u>	паро <u>г-амі</u>	Т.	юна <u>к-ом</u> ра <u>к-ам</u>	юна <u>к-амі</u>
М.	на паро <u>з-е</u> ^{2*}	аб паро <u>г-ах</u>	М.	аб юна <u>к-у</u> [*]	пры юна <u>к-ах</u>

* У месным склоне перад *e* **чаргуюцца** гукі *г* // *з* [з']; *х* // *с* [с'] (*луг – на лузе, бераг – на беразе, гарох – у гаросе, паверх – на паверсе*)

1.3. Аснова на зацвярдзелы зычны (ж, ш, дж ч, р, ц)

Гэты падтып адрознівае канчатак меснага склону адзіночнага ліку (*-ы*)

Неадуш./Neživ.

Адуш./Živ.

<i>Адз.лік./Sing.</i>		<i>Мн.лік./Pl.</i>		<i>Адз.лік./Sing.</i>		<i>Мн.лік./Pl.</i>	
Н.	Двор	двар- <u>ы</u>	Н.	Чытач	чытач- <u>ы</u>		
Р.	двар- <u>а</u> ¹	двар- <u>оў</u> сквер- <u>аў</u>	Р.	чытача- <u>а</u> ¹	чытач- <u>оў</u> выхадц- <u>аў</u>		
Д.	двар- <u>у</u>	двар- <u>ам</u>	Д.	чытач- <u>у</u>	чытач- <u>ам</u>		
В.=Н.	двор	двар- <u>ы</u>	В.=Р.	чытач- <u>а</u>	чытач- <u>оў</u> выхадц- <u>амі</u>		
Т.	двар- <u>ом</u> сквер- <u>ам</u>	двар- <u>амі</u>	Т.	чытач- <u>ом</u> выхадц- <u>ам</u>	чытач- <u>амі</u>		
М.	на двар- <u>ы</u> ²	на двар- <u>ах</u>	М.	аб чытач- <u>ы</u> ²	аб чытач- <u>ах</u>		

2. Аснова на мяккі зычны

<i>Неадуш./Neživ.</i>		<i>Адуш./Živ.</i>		<i>Неадуш./Neživ.</i>		<i>Адуш./Živ.</i>	
<i>Адз.лік./Sing.</i>		<i>Мн.лік./Pl.</i>		<i>Адз.лік./Sing.</i>		<i>Мн.лік./Pl.</i>	
Н.	медал <u>ь</u>	медал- <u>і</u>	Н.	кань	кан- <u>і</u>		
Р.	медал- <u>я</u> ¹	медал- <u>ёў</u> цен- <u>яў</u>	Р.	кан- <u>я</u> ¹	кан- <u>ёў</u> вучн- <u>яў</u>		
Д.	медал- <u>ю</u>	медал- <u>ям</u>	Д.	кан- <u>ю</u>	кан- <u>ям</u>		
В.=Н.	медал <u>ь</u>	медал- <u>і</u>	В.=Р.	кан- <u>я</u>	кан- <u>ёў</u> вучн- <u>яў</u>		
Т.	медал- <u>ём</u> цен- <u>ем</u>	медал- <u>ямі</u>	Т.	кан- <u>ём</u> вучн- <u>ем</u>	кан- <u>ямі</u>		
М.	аб медал- <u>і</u>	аб медал- <u>ях</u>	М.	аб кан- <u>і</u>	аб кан- <u>ях</u>		

Назоўнікі, якія заканчваюцца на *-й* у назоўным склоне, скланяюцца як назоўнікі з асновай на мяккі зычны па прыведзенаму ўзору. Пры скланенні такіх назоўнікаў канцавое *ы-й* апускаецца і дадаецца канчатак мягкага ўзору скланення:

<i>Адз.лік./Sing.</i>		<i>Мн.лік./Pl.</i>	
Н.	герой	геро- <u>і</u>	
Р.	геро- <u>я</u> ¹	геро- <u>яў</u>	
Д.	геро- <u>ю</u>	геро- <u>ям</u>	
В.=Р.	геро- <u>я</u>	геро- <u>і</u>	
Т.	геро- <u>ем</u>	геро- <u>ямі</u>	
М.	аб геро- <u>і</u>	аб геро- <u>ях</u>	